

De praktijk van het deskundigenonderzoek in strafzaken

Frédéric Lonhienne
Accountant & belastingconsulent
Licentiaat informatica ULg

Het deskundigenonderzoek in strafzaken is niet alleen op boekhoudkundig vlak maar ook op andere vlakken nauwelijks bekend. De meeste werken en artikelen in dat domein handelen over het deskundigenonderzoek in burgerzaken.

Het deskundigenonderzoek in strafzaken treedt soms uit de schaduw naar aanleiding van processen die veel media-aandacht krijgen of wanneer de pers het verhaal vertelt van de echtgenote van een gerechtelijk deskundige die in hongerstaking gegaan was omdat ze door de betalingsachterstand van de FOD Justitie in geldnood zaten.

Voor het deskundigenonderzoek in burgerzaken verwijs ik u naar de bestaande literatuur en meer bepaald naar het artikel van Luc Ceulemans "De belangrijkste wijzigingen in het deskundigenonderzoek sedert de wet van 30 december 2009"¹.

1. Wettelijke context

Het deskundigenonderzoek in burgerzaken wordt geregeld door de artikelen 962 tot 991bis van het Gerechtelijk Wetboek. Het deskundigenonderzoek in strafzaken wordt op zijn beurt geregeld door de artikelen 43 en 44 van het Wetboek van Strafvordering (Sv.), die veel beknopter zijn.²

¹ Artikel verschenen in *Accountancy & Tax* 2010/2.

² Art. 43 Sv. De procureur des Konings doet zich zo nodig vergezellen van een of twee personen die wegens hun kunde of beroep bekwaam geacht worden om de aard en de omstandigheden van de misdaad of het wanbedrijf te beoordelen. (W 10.07.1967, art. 1, 33°).

Art. 44 Sv. Geldt het een gewelddadige dood of een dood waarvan de oorzaak onbekend is en verdacht, dan doet de procureur des Konings zich bijstaan door een of twee geneesheren, die verslag zullen uitbrengen over

de oorzaken van de dood en de staat van het lijk. (W 10.07.1967, art. 1, 34°).

(De personen, in de gevallen van dit artikel en van het vorige artikel opgeroepen, leggen de eed af in de volgende bewoordingen:

"Ik zweer dat ik mijn taak naar eer en geweten nauwgezet en eerlijk zal vervullen".

of:

"Je jure de remplir ma mission et honneur et conscience, avec exactitude et probité".

of:

"Ich schwöre, den mir erteilten Auftrag auf Ehre und Gewissen, genau und ehrlich zu erfüllen.") (W 27.05.1974, art. 1).

(Die eed kan worden afgelegd hetzij mondeling, hetzij door aanbrenging van het formulier op het verslag, hetzij bij een gedagtekend en ondertekend geschrift.) (W 27.03.1970, art. 1).

(Ingeval een autopsie wordt bevolen, krijgen de nabestaanden de toestemming het lichaam van de overledene te zien. De magistraat

In het kader van het Wetboek van Strafprocesrecht, dat momenteel in de steigers staat, verwachten we ons aan een hervorming van het deskundigenonderzoek in strafzaken.

2. Wijze waarop de deskundigen worden aangeduid

In strafzaken worden gerechtsdeskundigen in boekhoudzaken meestal aangesteld in het kader van onderzoeksdossiers.

Het is de onderzoeksrechter, belast met het dossier, die een deskundige opvoert. Hoewel de aanvankelijke voorde- ring mondeling kan gebeuren, zal ze steeds door een schriftelijke vordering worden bevestigd, die de opdracht van de deskundige nader toelicht.

Het parket kan ook de bijstand van een deskundige inroepen voor dossiers die nog niet aan een onderzoek werden onderworpen. Hierbij moeten we aanstippen dat het deskundigenonderzoek op verzoek van het parket niet dezelfde waarde heeft als het deskundigenonderzoek gelast door de onderzoeksrechter. De gerechtsdeskundige die door het parket werd aangesteld, is een louter technische raadgever, terwijl de deskundige die door de onderzoeksrechter werd aangeduid, een echte onpartijdige deskundige is die onafhankelijk is van de partijen.³

In de praktijk zal de door het parket aangestelde gerechtsdeskundige echter precies op dezelfde manier werken als wanneer hij door een onderzoeksrechter was aangesteld.

3. Verloop van het deskundigenonderzoek

In strafzaken zegt het Wetboek van Strafvordering niet veel over het verloop van het onderzoek. Een typisch verloop van een strafrechtelijk onderzoek is:

- aanstelling van de deskundige via een vordering die de opdracht duidelijk afbakt;
- kennisneming van het dossier;
- contact met de onderzoeker, belast met het dossier;
- voorbereiding van en bijstand aan de huiszoeken, ontvangst van in beslag genomen stukken;
- ontvangst van een kopie van de gekopieerde bestanden tijdens de huiszoeken;

die de autopsie heeft bevolen, beslist of de verzoekers als nabestaanden kunnen worden beschouwd en op welk tijdstip zij het lichaam van de overledene mogen zien. Tegen deze beslissing staat geen rechtsmiddel open.) (W 1998.03.12/39, art. 6, 016; Inwerkingtreding: 1998.10.02).

³ Michel FRANCHIMONT, *Manuel de procédure pénale*, Larcier, 2009, 481.

- onderzoek van de in beslag genomen stukken en gekopieerde bestanden;
- suggestie van aanvullende onderzoeksdaden aan de magistraat;
- opstelling van een eerste verslag (voorafgaand verslag);
- voorbereiding en bijstand tijdens de verhoren;
- opstelling van een tweede verslag (eindverslag);
- teruggaaf van de in beslag genomen stukken of neerlegging ervan op de griffie
- getuigenis voor de rechtbank.

Er bestaan heel wat varianten op dit typische verloop. Zo kan bijvoorbeeld:

- de deskundige worden aangewezen nadat de huiszoeken reeds werden uitgevoerd;
- het aantal verslagen variëren:
 - de magistraat kan altijd beslissen om de opdracht van de deskundige na de indiening van het eerste verslag te stoppen;
 - dringende omstandigheden vergen soms de neerlegging van tussentijdse gedeeltelijke verslagen;
 - sommige onderzoeken bestaan uit meerdere etappes, die telkens huiszoeken, bijkomend onderzoek en een nieuw verslag kunnen vergen;
- de deskundige op elk ogenblik in het dossier worden verzocht om de verhoren bij te wonen.

Hierna ga ik even dieper in op de verschillende etappes van het deskundigenonderzoek.

3.1. Aanstelling van de deskundige door een vordering die zijn opdracht afbakt

Aangezien de deskundige geen magistraat of onderzoeker en zeker geen Diego de la Vega⁴ is, worden zijn opdracht en zijn tussenkomst in een gerechtelijk dossier bepaald door de vordering die hij van de magistraat ontvangt.

Hij moet er dus op toezien dat hij de grenzen van zijn opdracht die in deze vordering zijn afgebakend, niet overschrijdt.

Hij moet zich ook aan zijn rol van deskundige houden die wordt gevraagd om zijn technisch licht over het dossier te laten schijnen en niet om een oordeel te vellen of een onderzoek in te stellen. Dit is een delicate evenwichtsoefening, omdat de grenzen niet altijd even duidelijk zijn.

⁴ Zorro.

In het kader van boekhoudkundige expertises in strafzaken kunnen de inbreuken sterk uiteenlopend zijn:

- witwaspraktijken;
- inbreuken op het Wetboek van Vennootschappen;
- valsheid in geschrifte en gebruik van valse documenten;
- misbruik van vennootschapsgoederen;
- misbruik van vertrouwen;
- oplichting;
- inbreuken die verband houden met een faillissement;
- verduistering van activa;
- bedrieglijke organisatie van insolventie;
- belastingfraude;
- fraude op het vlak van douane en accijnzen;
- inbreuken op de wet betreffende de sociale zekerheid van de werknemers;
- corruptie;
- ...

De gerechtelijke deskundige moet zich houden aan zijn rol van deskundige die technische toelichting biedt

Aangezien sommige opdrachten die deskundigen in het kader van strafdossiers moeten vervullen, plaatsvinden in milieus die er niet zo'n vredelievende gebruiken en gewoonten op nahouden, moet hij zich bewust zijn van de risico's van het vak, die weliswaar beperkt, maar toch reëel zijn.

Hij mag dus niet aarzelen om nieuwe opdrachten te weigeren indien hij beseft dat hij er al te veel heeft aangenomen om deze nieuwe opdrachten binnen een redelijke termijn te kunnen afhandelen. Deze regel is niet zo gemakkelijk in de praktijk te brengen als op het eerste gezicht lijkt, gelet op:

- de moeilijkheid om in te schatten hoeveel tijd hij nog aan de reeds aanvaarde opdrachten moet besteden;
- het probleem om opdrachten te weigeren waarvoor hij over bijzondere vaardigheden beschikt;
- het probleem om opdrachten te weigeren die een verlengstuk vormen van dossiers die hij in het verleden behandeld heeft.

3.2. Kennisneming van het dossier

Naargelang van de gevallen zal hij kennisnemen van het dossier op basis van de informatie die het kabinet van de onderzoeksrechter hem meedeelt (terbeschikkingstelling van een gedeeltelijke kopie van het onderzoeksdossier) of van het dossier van de onderzoeker (lezing en/of kopie van alle of een deel van de PV's).

3.3. Contact met de onderzoeker belast met het dossier

De vordering omvat doorgaans de vermelding dat hij contact moet opnemen met de onderzoeker die belast is met het dossier.

Er zal een werkrelatie tussen de deskundige en de onderzoeker ontstaan, aangezien ze moeten samenwerken en elk hun rol moeten spelen, bijvoorbeeld in huiszoeken en verhoren.

3.4. Voorbereiding van en bijstand bij huiszoeken, ontvangst van in beslag genomen stukken

Indien de deskundige vóór de huiszoeken werd aangesteld, zal hij doorgaans bij de voorbereiding ervan worden betrokken.

Hij zal meer bepaald moeten aangeven welke boekhoud- of andere stukken moeten worden meegenomen, zodat deze verzoeken kunnen worden meegenomen in de briefing voorafgaand aan de huiszoeken.

Door de publicaties in het *Staatsblad* en de NBB-balansen betreffende de geïsoleerde vennootschappen te downloaden zal hij al enig zicht krijgen op het dossier en de elementen die tijdens de expertise grondig moeten worden onderzocht. De deskundige zal de magistraat ook kunnen suggereren om een kopie van de dossiers van het handelsonderzoek, de fiscale dossiers ... op te vragen, zodat hij reeds interessante documentatie in handen heeft vooraleer de huiszoeken plaatsvinden.

Tijdens de huiszoeken helpt de deskundige de onderzoekers kiezen welke stukken in beslag moeten worden genomen. De operaties worden echter geleid door de politie-officier ter plaatse (of de onderzoeksmagistraat indien hij de huiszoeking zelf verricht) en de deskundige mag enkel suggereren op welke stukken er beslag moet worden gelegd. Het is uiteraard niet de bedoeling dat de deskundige gewoon aan tafel blijft zitten tot de onderzoekers hem de stukken komen voorleggen waarover hij zijn advies moet verlenen.

In de praktijk zal hij tijdens de huiszoeking overal met de onderzoekers meegaan om hen te helpen bij het uitkiezen van de stukken die ze moeten meenemen. De deskundige zal echter voortdurend voor ogen moeten houden dat hij geen onderzoeker is en niet het recht heeft om zelf de ruimten te doorzoeken.

De onderzoekers zullen de in beslag genomen stukken inventariseren vooraleer ze deze meenemen.

Naargelang van het geval zullen ze die stukken naar het kantoor van de onderzoekers overbrengen, aan het kantoor van de deskundige overmaken, ter griffie neerleggen of ter plaatse in beslag nemen. De opslag van de stukken die voor onderzoek aan de deskundige worden overgemaakt, kan vrij vlug logistieke problemen opleveren omwille van hun omvang.

Indien de inventaris en de nummering van de stukken die de onderzoekers in beslag genomen hebben, onvoldoende nauwkeurig zijn, is het raadzaam om de inventaris verder te detailleren (met etikettering van de stukken) bij de ontvangst ervan op het kantoor, wat de expertisewerkzaamheden en de behandeling van de eventuele verzoeken tot teruggaaf zal vereenvoudigen. Bij het behandelen van de stukken zal er vaak een verschil zijn tussen de expertises “post mortem” (in failliet verklaarde vennootschappen) en de expertises in vennootschappen die nog actief zijn.

Terwijl haast niemand nog geïnteresseerd is in de boekhoud- en andere stukken van failliet verklaarde vennootschappen, zodat ze zonder problemen in handen van justitie kunnen blijven tot het onderzoek is afgerond, geldt dat niet voor de vennootschappen die nog actief zijn. In dat laatste geval moet men een evenwicht zoeken tussen het belang van het werk van justitie en dat van het dagelijks beheer van de onderzochte vennootschappen. Sommige stukken die nuttig zijn voor het dagelijks beheer kunnen na onderzoek worden teruggegeven, maar dat geldt niet voor alle stukken waarvan de teruggaaf wordt opgeëist. De documenten waarop een vermoeden van valsheid rust, kunnen bijvoorbeeld niet worden teruggegeven.

3.4.1. Medewerkers van de deskundige

De deskundige zal zich tijdens de huiszoekingen en achteraf tijdens de expertisewerkzaamheden uiteraard kunnen laten bijstaan door medewerkers. Zij moeten dezelfde regels als de deskundige zelf naleven.

De medewerkers mogen de deskundige in alle facetten van het onderzoek helpen (bijstand tijdens de huiszoekin-

gen, onderzoek van de documenten, opstelling van het verslag, bijstand tijdens de verhoren ...), daar de deskundige zijn functies immers niet verder delegeert.

De inzet van medewerkers (zelfstandigen of onder arbeidsovereenkomst) is noodzakelijk in het kader van gelijktijdige huiszoekingen of om expertisekantoren te kunnen oprichten die het hoofd kunnen bieden aan de talrijke verzoeken van de magistraten. Hieronder volgen drie uittreksels uit vonnissen die bevestigen dat hij een beroep mag doen op medewerkers.

3.4.1.1. Vonnis van 25/06/1997 van de 1e correctionele kamer van de rechtbank van eerste aanleg te Namen (Notities parket 75B.99B.128/92)

“... Overwegende dat de verdachte klachten heeft geuit over de wijze waarop Mijnheer X de boekhoudkundige expertise heeft uitgevoerd:

1. De deskundige zou zijn opdracht niet persoonlijk vervuld hebben;

Overwegende dat niet wordt betwist dat de deskundige de opdracht die hem werd toevertrouwd zelf moet uitvoeren;

Overwegende dat echter in het algemeen wordt aanvaard dat de deskundige de hulp van medewerkers inroept voor zover hij hun goede organisatie en gelijkvormige uitvoering kan controleren waarvoor hij alleen de aansprakelijkheid draagt door zijn verslag te ondertekenen;

Overwegende in casu dat ongeacht de verbale of schriftelijke tussenkomsten van deze of gene medewerker, op geen enkel moment uit de elementen van het dossier en van het deskundigenverslag blijkt dat deskundige X zou zijn tekortgeschoten in zijn opdracht van leiding en controle;

Overwegende dat in geen geval kan worden beschouwd dat de aangestelde deskundige zich niet zonder een afzonderlijke voordeeling van de eisende overheid mag wenden tot de medewerkers van het kantoor X die als technische adviseurs over een gespecialiseerde kennis beschikken;

Overwegende daarentegen dat de behandeling op de terechtzitting duidelijk heeft uitgewezen dat deskundige X de leiding had over de uitvoering van zijn opdracht en over de verschillende daden van de medewerkers die enkel in die hoedanigheid hebben gehandeld;

...

Dat de vervolgingen ontvankelijk zijn;

...” (vertaling).

3.4.1.2. Vonnis van 26/04/2002 van de 11e kamer bis van de rechtbank van eerste aanleg te Luik (Notities parket 69.98.823-01 en 75/1520/96)

“... Overwegende dat de Rechtbank er aangaande het deskundigenverslag aan herinnert dat dit slechts de waarde van een advies heeft dat aan het oordeel van de rechter moet worden voorgelegd (Cass., 1 maart 1954, Pas. 1954, p. 555; Cass., 29 mei 1984, Pas., 1984, p. 1188);

Overwegende dat het niet verboden is dat een deskundige zich laat bijstaan door medewerkers;

Dat in casu deskundige X onder de titel “Handelingen en taken” van zijn twee verslagen preciseert dat hij door zijn twee medewerkers Y en Z vergezeld is;

Dat de Rechtbank bovendien opmerkt dat de deskundigenverslagen werden ondertekend door X, accountant en dat het ook hij is die door de Rechtbank werd gehoord;

...

Dat in die omstandigheden de deskundigenverslagen van X niet moeten worden verwijderd, maar dat de Rechtbank echter zijn vrijheid behoudt om de vaststellingen en conclusies van de deskundige te beoordelen;

...” (vertaling).

3.4.1.3. Vonnis van 29/09/2005 van de 14e correctionele kamer van de rechtbank van eerste aanleg te Luik (Notities parket 21.50.5278/97)

“... Overwegende dat de deskundige persoonlijk werd aangesteld en zelf zijn verslagen heeft ondertekend; dat de aangestelde deskundige voor de uitvoering van zijn opdracht een beroep kan doen op medewerkers; dat dit in casu het geval is geweest;

Dat het weinig belang heeft dat een derde (in casu een medewerker van de deskundige) een deskundigenverslag heeft ondertekend daar het verslag immers eveneens door de deskundige ondertekend was;

Dat niet is aangetoond dat de deskundige zijn functies zou hebben gedelegeerd of de expertiseverrichtingen niet permanent zou hebben gecontroleerd of het goede verloop ervan niet zou zijn nagegaan;

Dat integendeel uit zijn lange verhoor op de terechtzitting blijkt dat, niettegenstaande het aanzienlijk aantal deskundigenonderzoeken en de daarop betrekking hebbende verslagen, deskundige X in staat is om de aansprakelijkheid en de resultaten van alle expertiseverrichtingen op zich te nemen;

Overwegende dat de verdachten de deskundigenverslagen voor de rechtbank hebben kunnen betwisten niet alleen wat de aangevoerde onregelmatigheden betreft, maar ook wat de vaststellingen en conclusies van de deskundige aangaat;

Overwegende dat de deskundigenonderzoeken niet nietig zijn; dat ze niet uit de debatten moeten worden verwijderd;

...” (vertaling).

3.4.2. Geheim van het onderzoek

De accountants die als gerechtelijk deskundigen in strafdossiers worden opgevorderd (alsook hun medewerkers) zijn onderworpen aan de geheimhouding van het onderzoek, zoals bepaald in artikel 57 van het Wetboek van Strafvordering.

De niet-naleving van deze geheimhouding van het onderzoek wordt gestraft op basis van artikel 458 van het Strafwetboek.

3.4.3. Bijzondere problematiek van het beroepsgeheim van de bedrijfsrevisoren, externe accountants en boekhouders betrokken bij een huiszoeking

De nota-Demanet (nota van het College van procureurs-generaal van 19 juni 1991) voorziet inzonderheid in:

- de mogelijkheid om de huiszoeking te verrichten in aanwezigheid van een vertegenwoordiger van het betrokken instituut;
- het verbod om stukken in beslag te nemen die gedekt zijn door het beroepsgeheim, tenzij de boekhoudspecialist zelf wordt verdacht.

In de praktijk wordt systematisch de bijstand gevraagd van een vertegenwoordiger van het instituut.

De aanwezigheid van een lid van het betrokken instituut garandeert dat de betrokken boekhoudspecialist bij wie een huiszoeking wordt verricht, op een duidelijk advies kan rekenen, vooral wat de problematiek van zijn beroepsgeheim betreft.

Tijdens een huiszoeking behelst het beroepsgeheim van de bedrijfsrevisoren, externe accountants en boekhouders twee luiken:

- het eerste luik beschermt de documenten betreffende de cliënten van het kantoor die niet bij het onderzoek betrokken zijn: de onderzoekers mogen slechts de documenten meenemen betreffende de (natuurlijke of rechts)personen die het voorwerp van onderzoek vormen, tenzij de praktijken van het kantoor zelf worden beoogd door het onderzoek. Dat luik van het beroepsgeheim stelt geen interpretatieproblemen;
- het tweede luik heeft betrekking op de stukken die weliswaar de personen betreffen die het voorwerp van het onderzoek vormen, maar die vanwege hun aard gedekt kunnen zijn door het beroepsgeheim. Dat beroepsgeheim zal niet van toepassing zijn indien de beroepsbeoefenaar zelf wordt verdacht. De selectie van die documenten kan problemen veroorzaken. In de praktijk wordt er meestal een akkoord gevonden tussen de boekhoudspecialist, de deskundige en de onderzoekers over de eventuele documenten die door het beroepsgeheim moeten worden beschermd, waarbij de vertegenwoordiger van het instituut een bemiddelende rol speelt. Indien er onenigheid over bepaalde documenten ontstaat, zal de oplossing er doorgaans in bestaan dat de betwiste documenten worden verzegeld en de onderzoeksmagistraat daarover dient te beslissen. De onderzoeksmagistraat zal doorgaans zijn beslissing nemen nadat hij de betrokken partijen op zijn kabinet heeft uitgenodigd (beroepsbeoefenaar, vertegenwoordiger van het betrokken instituut, onderzoeker en deskundige).

Vergeet niet dat er nog beroepen bestaan die onder het beroepsgeheim vallen (advocaten, artsen ...).

De deskundige zal daar rekening mee moeten houden wanneer hij voorstelt om documenten tijdens de huiszoeken in beslag te nemen.

3.5. Ontvangst van een kopie van de gekopieerde bestanden tijdens de huiszoeken

Huiszoeken in financiële dossiers gaan steeds vaker gepaard met een informaticaluik, waarbij een kopie van bestanden wordt gemaakt of gegevens op harde schijven worden gerecupereerd.

Deze huiszoeken worden technisch uitgevoerd door de CCU (“Computer Crime Unit” van de federale of lokale politie) of door een computerdeskundige, aangesteld door de onderzoeksmagistraat.

De gekopieerde bestanden worden dan overgemaakt aan de onderzoeker en aan de opgevorderde accountant in het dossier om de analyse van de “papieren” documenten aan te vullen die tijdens de huiszoeken in beslag werden genomen.

De praktijk leert ons dat het onderzoek van de computerbestanden die tijdens huiszoeken werden gekopieerd, vaak doorslaggevend is voor het succes van de financiële onderzoeken.

Ingeval een huiszoeking bij een beroepsbeoefenaar wordt verricht, is de problematiek van het beroepsgeheim inzake de gekopieerde bestanden identiek aan die van de inbeslagneming van “papieren” documenten.

Dat betekent dat men ter plaatse een selectie van de bestanden moet maken, rekening houdend met het beroepsgeheim en dat de harde schijven dus niet volledig mogen worden gekopieerd voor zover de praktijken van de beroepsbeoefenaar tenminste zelf niet verdacht zijn in het kader van het onderzoek.

Onderzoek van gekopieerde bestanden tijdens de huiszoeking is vaak doorslaggevend voor het succes van financiële onderzoeken

3.6. Onderzoek van de in beslag genomen stukken en gekopieerde bestanden

Bij expertisewerkzaamheden moet men voortdurend voor ogen houden dat het resultaat van het onderzoek door de partijen betwist moet kunnen worden, hetzij via een formele tegenexpertise of gewoon in het kader van de rechtsprocedure.

Daarom moeten deze werkzaamheden worden gedocumenteerd aan de hand van bijlagen die een kopie bevatten van de documenten en bestanden waarop zij gebaseerd zijn.

De bestemmingen van de deskundigenverslagen (magistraten, partijen, advocaten) zullen dan hun eigen mening kunnen vormen door zelf kennis te nemen van die stukken in de bijlagen zonder dat de in beslag genomen stukken moeten worden teruggezonden, wat erg omslachtig kan zijn.

De deskundige moet voortdurend *à charge* en *à décharge* werken.

De deskundige mag nooit vergeten dat hij in het kader van een strafdossier werkt en dat het dus niet de bedoeling is om een simpele audit van de boekhouding te verrichten, maar wel om na te gaan of de verdenkingen van strafrechtelijke inbreuken die tot de opening van een onderzoek hebben geleid, al dan niet gegrond zijn.

De expertisewerkzaamheden moeten zich dus focussen op die strafrechtelijke aspecten en mogen geen tijd verliezen met louter boekhoudkundige aspecten die geen verband houden met het strafdossier.

Bovendien zal de deskundige zijn werkzaamheden best toespitsen op de vermoedens van zwaardere inbreuken.

Dit is een pragmatische aanpak, die gerechtvaardigd is door de bekommernis om:

- de expertisekosten te beheersen door de omvang van de werkzaamheden te beperken;
- de belangrijkste vaststellingen niet te verdrinken in een massa minder belangrijke vaststellingen;
- het deskundigenonderzoek binnen redelijke termijnen af te sluiten.

De deskundige moet voortdurend *à charge* en *à décharge* werken

De deskundige zal zijn keuzes kunnen laten goedkeuren tijdens een dialoog met de magistraat die hem heeft opgevorderd.

3.7. Suggestie van bijkomende onderzoeksdaden aan de onderzoeksmagistraat

De deskundige mag niet aarzelen om bijkomende onderzoeksdaden aan de magistraat te suggereren.

Het kan hier bijvoorbeeld gaan om het opvragen van historische bankrekeningen, toegang tot fiscale dossiers, aanvullende huiszoeken ...

Het staat de magistraat uiteraard steeds vrij om ze al dan niet te volgen.

3.8. Opstelling van een eerste verslag (voorafgaand verslag)

Wanneer de vordering zorgvuldig werd opgesteld, zal ze als inhoudsopgave kunnen dienen voor het centrale gedeelte van het verslag.

Het verslag moet in een verstaanbare taal geschreven worden

Op die manier zal het deskundigenonderzoek alle vragen in de vordering beantwoorden.

Bij het opstellen van zijn verslag moet de deskundige goed voor ogen houden dat het niet noodzakelijk gelezen zal worden door economische beroepsbeoefenaars en dat het dus in een verstaanbare taal geschreven moet zijn.

Gezien de grote verscheidenheid aan dossiers waarvoor een gerechtelijk deskundige in boekhoudzaken aangesteld kan worden, moeten men telkens de meest geschikte werkmethode zoeken om op de verschillende punten van de vordering te antwoorden.

Wanneer blijkt dat de expertisewerkzaamheden lang zullen duren, kan het voorleggen van gedeeltelijke verslagen over een afgerond deel van de opdracht, beschreven in de vordering, vermijden dat de expertise de voortgang van het onderzoek blokkeert.

Indien de eed niet mondeling of op een afzonderlijk geschrift werd afgelegd, moet hij op het verslag worden aangebracht.

Vanuit een praktisch oogpunt raad ik ten slotte aan om een cd of dvd als bijlage bij de verslagen te voegen met een kopie in PDF-formaat van het verslag en de bijlagen.

Hoewel de deskundige nog altijd een verslag en bijlagen op papier moet opmaken, zal deze drager toch handig zijn voor al wie het deskundigenverslag dient te lezen.

3.9. Voorbereiding en bijstand tijdens de verhoren

De deskundige zal doorgaans worden verzocht om de verhoren bij te wonen die volgen op de overhandiging van zijn

verslag. Dat lijkt logisch, aangezien de vragen vooral op zijn expertisewerkzaamheden zullen slaan.

Hoewel hij de vragen mag suggereren die hij nuttig vindt voor het onderzoek, is het de onderzoeker die het verhoor leidt en die uiteindelijk beslist welke vragen zullen worden gesteld. De deskundige moet er trouwens steeds op letten dat hij niet uit zijn rol valt.

Deze oefening is niet altijd zo eenvoudig, aangezien hij sterk in zijn schoenen moet staan om de gepaste vragen tijdens het verhoor te suggereren zonder dat er verwarring ontstaat met de rol van de onderzoeker.

Ook al verbiedt de rechtspraak dit niet, toch lijkt het me persoonlijk beter dat de deskundige vermijdt om vragen te stellen aan de personen die bij het onderzoek betrokken zijn (inverdenkinggestelden, verdachten, getuigen) als er geen onderzoeker aanwezig is. Dat zal elk misverstand vermijden. We wijzen er nog even op dat de regels betreffende de verhoren zijn vastgelegd in de artikelen 47*bis* en 57 van het Wetboek van Strafvordering.

3.10. Opstelling van een tweede verslag (eindverslag)

De deskundige zal de opmerkingen en antwoorden van de verhoorde personen in zijn eindverslag opnemen, wat in zekere mate het tegensprekelijk karakter van het deskundigenonderzoek garandeert. De conclusies zullen de essentie van het verslag overnemen.

3.11. Teruggaaf van de in beslag genomen stukken of neerlegging op de griffie

Na afloop van het deskundigenonderzoek zullen de in beslag genomen stukken die zich in het bezit van de deskundige bevinden, ofwel aan de eigenaar worden teruggegeven ofwel op de griffie worden neergelegd. In beide gevallen moeten ze zorgvuldig worden geïnventariseerd. De deskundige mag ze ook rechtstreeks op de griffie neerleggen.

3.12. Getuigenis voor de rechtbank

De deskundige wordt regelmatig opgeroepen naar de terechtzitting.

Vaak zal hij zich opnieuw moeten verdiepen in een dossier dat hij lang geleden heeft afgesloten, om zijn expertisewerkzaamheden behoorlijk te kunnen verdedigen. Sommige advocaten kunnen vlijmscherp uit de hoek komen, vooral als er grote bedragen mee gemoeid zijn.

4. Onkosten en erelonen van de deskundige

Het barema van de erelonen en onkosten is het volgende (toepasbare tarieven voor het jaar 2012):

- 64,49 EUR/uur voor de deskundigen die houder zijn van een diploma van het hoger onderwijs van het lange type, bedrijfsrevisoren, accountants;
- 50,14 EUR/uur voor de overige deskundigen;
- 0,5036 EUR/km voor de verplaatsingen;
- 3,62 EUR/getypte pagina;
- 0,06 EUR/gefotokopieerde pagina opgenomen in de bijlagen.

Dat barema ligt een stuk lager dan de barema's die voor dit type van opdracht worden aanbevolen. De deskundige zal het aantal gepresteerde uren moeten kunnen rechtvaardigen door zijn prestaties en die van zijn medewerkers nauwkeurig op te lijsten.

In de praktijk wordt de ereloonnota in drie exemplaren samen met het rapport overhandigd. Deze ereloonnota wordt op verschillende niveaus gecontroleerd:

- door de magistraat die het deskundigenonderzoek heeft gevorderd en die bevoegd is om deze ereloonnota te verminderen vooraleer ze wordt goedgekeurd;
- door de dienst gerechtskosten te Brussel;
- in hoger beroep, door de Commissie voor de gerechtskosten.

De ereloonnota doorloopt de volgende procedure:

- voorlegging aan de magistraat die het deskundigenonderzoek heeft gevorderd samen met het (voorafgaande, gedeeltelijke of eind)verslag;
- evaluatie (goedkeuring) door de magistraat met mogelijkheid om de ereloonnota via een met redenen omklede beslissing te verminderen;
- overdracht door het kabinet van de magistraat aan de dienst gerechtskosten van de rechtbank;
- overdracht door de dienst gerechtskosten van de rechtbank aan de dienst gerechtskosten te Brussel;
- controle op de gelijkvormigheid van de ereloonnota door de dienst gerechtskosten te Brussel;
- in geval van vermindering van de ereloonnota heeft de deskundige het recht om bij de Commissie voor de gerechtskosten in beroep te gaan tegen de beslissing.

De betaling van de ereloonnota's van de deskundigen aangesteld in strafzaken vormt een groot probleem:

- de deskundige mag zijn prestaties niet factureren zolang hij geen verslag opgemaakt heeft en dit terwijl de financiële strafrechtelijke onderzoeken vaak een werk van lange adem zijn;

- terwijl het doorsturen van de ereloonnota's van het kabinet van de magistraat naar de dienst gerechtskosten te Brussel doorgaans weinig problemen stelt, blijkt deze laatste over onvoldoende menselijke en technische middelen te beschikken, aangezien het vaak maanden duurt vooraleer een ereloonnota kan worden onderzocht;
- eenmaal de dienst gerechtskosten de ereloonnota heeft goedgekeurd, laat de betaling vaak nog op zich wachten omwille van budgettaire beperkingen, de regeling van de overheidsbegroting in voorlopige twaalfden ...

De betaling van de ereloonnota's vormt een groot probleem

Dat betekent dat de deskundige zich moet organiseren om zijn medewerkers, zijn btw, zijn belastingen voor nagenoeg een gans jaar te kunnen voorschieten. Er bestaan oplossingen die dit probleem voor een stuk opvangen (systeem Casheo van het Participatiefonds ...). Maar het lijkt ons toch wel sterk dat de deskundige zelf interest moet betalen om zijn vervallen facturen voor te financieren.

5. Goede reflexen die de boekhoudkundige beroepsbeoefenaars kunnen toepassen om niet "in het andere kamp" te belanden

De accountant zit regelmatig gevangen tussen zijn plicht om de wettelijke regels na te leven enerzijds en de onachtzaamheid, of zelfs de wil om te frauderen, van sommige cliënten anderzijds. Het is niet altijd evident om gezonde werkingsregels aan de cliënten op te leggen, vooral wanneer het om starters gaat. Daarom herhalen we met klem dat de accountant als medeplichtige of mededader kan worden vervolgd (artt. 66 en 67 van het Strafwetboek) indien hij:

- rechtstreeks aan een misdaad of wanbedrijf heeft meegewerkt;
- zodanige hulp heeft verleend dat de misdaad of het wanbedrijf zonder zijn bijstand niet had kunnen worden gepleegd;

- onderrichtingen heeft gegeven om een misdaad of wanbedrijf te plegen;
- met medeweten de dader of daders van de misdaad of het wanbedrijf heeft geholpen of bijgestaan.

Zo is het bijvoorbeeld belangrijk dat hij:

- de onveranderlijkheid van de boekingen nauwgezet respecteert;
- weigert om facturen te boeken die duidelijk niets te maken hebben met de boekhouding;
- opdraagt om de kassa zorgvuldig bij te houden en weigert om ze opnieuw aan te vullen;
- de regels inzake het voorkomen van witwaspraktijken naleeft;
- niet helpt bij het opstellen van geantidateerde documenten (facturen, overeenkomsten...) die als valse documenten kunnen worden bestempeld;
- geen medewerking verleent aan het opstellen van opgeschoonde tussentijdse balansen of jaarrekeningen;
- geen omzetcijfer "berekent" dat de cliënt moet aangeven.

Hoewel deze regels van goed gedrag voor de meeste van onze confraters evident lijken, maken we nog te veel inbreuken mee die tot strafrechtelijke onderzoeken leiden.⁵

6. Besluit

Ik zou als volgt willen besluiten: "Deskundigenonderzoek in strafzaken is een zeer boeiende activiteit, die echter wel gepaard gaat met enkele heikele punten." ●

⁵ Literatuur: Henry BOSLY, *Droit de la procédure pénale*, die Keure, 2010; Rik DEVLOO, "De aansprakelijkheid van de accountant en de belastingconsulent", *Accountancy & Tax* 1/2000; Michel FRANCHIMONT, *Manuel de procédure pénale*, Larcier, 2012; Dominique MOUGENOT, *Manuel d'expertise judiciaire comptable*, Anthemis, 2011; Jan VAN DROOGBROECK, "Bijstand van het IAB bij een huiszoeking en inbeslagneming op het kantoor van een accountant of een belastingconsulent", *Accountancy & Tax* 4/2005.